

DEZINTEGRACJA PAŃSTW ZŁOŻONYCH W EUROPIE

Tomasz A. Winiarczyk

integracja i dezintegracja Europy na przestrzeni dziejów

słowniczek

INTEGRACJA

- proces tworzenia się całości z części, na przykład pod względem politycznym, gospodarczym czy kulturowym

DEZINTEGRACJA

- osłabienie integralności lub rozpad jakiejś struktury

procesy w starożytności

– greckie poleis

- **polis** – miasto-państwo w starożytnej Grecji (niezależna wspólnota obywateli, którzy rządzą się sami, nie tworząc oderwanych od społeczeństwa struktur państwowych); istniało ich paręset
 - walczyły między sobą
 - silniejsze wpływały na decyzje mniejszych; podporządkowywały sobie słabsze państwa, pełniły rolę hegemonów (np. Sparta 404 r. p.n.e.)
 - łączyły się w tzw. symmachie:
 - **Związek Peloponeski** istniejący ok. 550-366 r. p.n.e. obronny związek miast-państw Peloponezu pod przewodnictwem Sparty
 - **Związek Morski** powstały pod wodzą Aten obronny sojusz pod koniec wojen perskich 478 r. p.n.e., który stał się potem podstawą ateńskiego imperium morskiego, a zanikł ok. 404 r. p.n.e.

procesy w starożytności

– powstanie Rzymu

- prawdopodobna unia między Rzymianami i Sabinami ok. połowy VIII w. p.n.e.
- rozrost Rzymu w kolejnych stuleciach prowadzący do powstania imperium

https://pl.wikipedia.org/wiki/Staro%C5%BCytny_Rzym

Rzym poprzez wieki:

- republika rzymska
- cesarstwo rzymskie
- cesarstwo zachodniorzymskie
- cesarstwo wschodniorzymskie
- cesarstwo nicejskie, Despotat Epiru i Despotat Morei

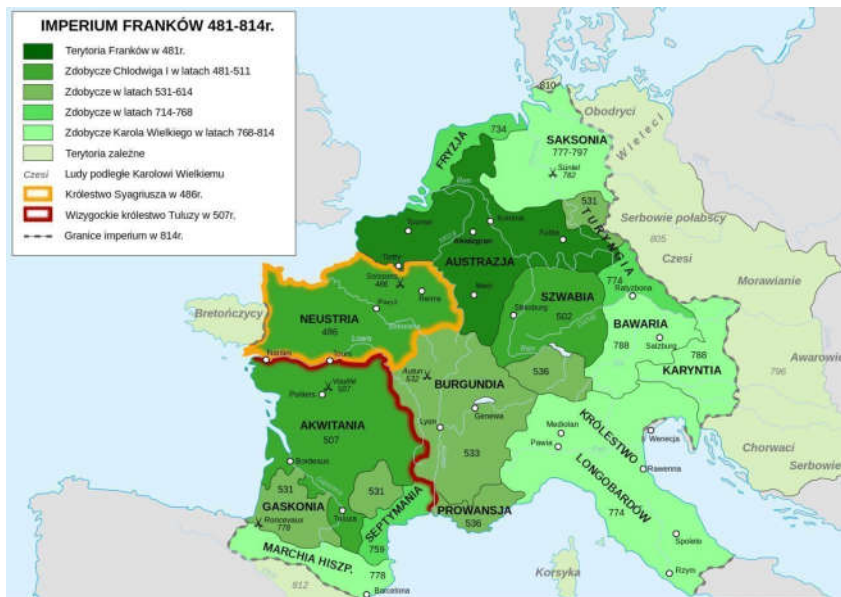

upadek Cesarstwa Zachodniorzymskiego

- chrześcijaństwo jako ostatni czynnik łączący imperium
- 395 r. – podział Cesarstwa przez Teodozjusza Wielkiego:
 - Honoriusz: część zachodnia
 - Arkadiusz: część wschodnia (późniejsze Bizancjum)
- ok. V w. n.e.: trudności związane z najazdami ludów „barbarzyńskich” (Attyla, Germanie, Wizygoci, Hunowie, Wandalowie) i rozkładem struktur państwowych
- 476 r. – ostatni cesarz Romulus Augustus obalony przez Germańskiego wodza Odoakra

Karol Wielki (Charlemagne)

- panowanie 768-814
- dążenie do ekspansji europejskiej
- cesarz od 800 r.
- imperium przetrwało do 843 r. (traktat Verdun podzielił na 3 części: Francję, Włochy i Niemcy)

Otton III – cesarstwo uniwersalistyczne

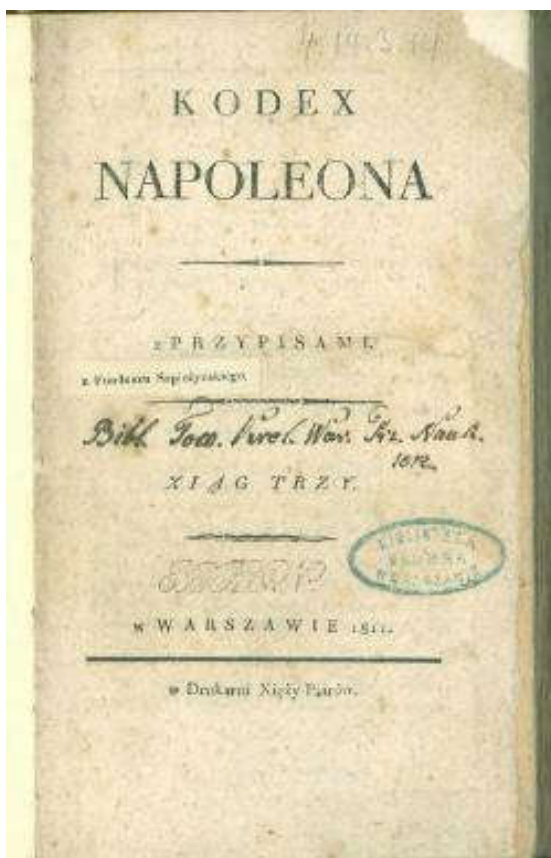
- cesarz 996-1002
- wizja zjednoczenia Europy w X wieku opartego na współpracy czterech równoprawnych królestw (Germanii, Galii, Italii i Sclavinii)

unia polsko-litewska

- związek Korony Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego
- początek unii: układ w Krewie w 1385
- kolejne akty unii i wspólna osoba władcy
- akt unii lubelskiej w 1569, tworzący wspólne państwo Rzeczpospolitą Obojga Narodów
- realnie istnieje do 1795

Napoleon

- na podbitych przez Napoleona Buonaparte terenach wprowadzono język francuski jako urzędowy, wspólną walutę, ujednolicono prawodawstwo, sądownictwo i administrację
- wdrażano reformy społeczne z czasów rewolucji francuskiej

Mapa Europy w roku 1812, podczas najlepszych czasów imperium Napoleona z zaznaczonymi najważniejszymi bitwami napoleońskimi.

rozpad ładu po I wojnie światowej

- uczestnicy Kongresu wiedeńskiego 1815 pragnęli stworzyć taki porządek w Europie, który zapewniłby spokój wewnątrz ich państw oraz pokój na zewnątrz
- w wyniku I wojny światowej upadają wielonarodowe mocarstwa: Niemcy, Austro-Węgry, Rosja, a w wyniku traktatu wersalskiego 1919 restaurują się czy nowe powstają państwa narodowe, jak Polska czy Łotwa
- na krótko zaprowadzony zostaje porządek wersalski z Ligą Narodów jako gwarantem

zmiany po II wojnie światowej

- przegrana państw Osi (III Rzeszy, Włoch i Japonii), wygrana aliantów, którzy niemal natychmiast dzielą się na dwa bloki, doprowadza do wytworzenia się nowego pojałtańskiego porządku:
 - blok państw kapitalistycznych współpracujących z USA
 - blok państwa socjalistycznych kontrolowanych przez ZSRR
- na skutek Jesieni Narodów 1989 upada porządek pojałtański

powstanie i rozpad ZSRR

- 1917 – rewolucja bolszewicka tworzy Rosję Radziecką
- 1922 powstaje Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich (Rosyjska FSRR oraz Ukraińska SRR, Białoruska SRR i Zakaukaska FSRR podpisały traktat), który rozszerza się przyłączając kolejne republiki (w tym w drodze podbojów)

rozpad ZSRR

- po II wojnie światowej:
 - blok państw socjalistycznych pod kontrolą ZSRR:
 - sojusz wojskowy Układ Warszawski
14 maja 1955 - 1 lipca 1991
 - umowa gospodarcza Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej
25 stycznia 1949 - 28 czerwca 1991
- reformy Michaił Gorbaczowa
 - *pierestrojka* (przebudowa), *glasnost'* (jawność), *uskorienije* (przyspieszenie) nie dają spodziewanego efektu
- coraz większe problemy gospodarcze ZSRR
- Jesień Narodów 1989
 - państwa bloku usamodzielniają się

rozpad ZSRR

- 1989 – wzrost napięć narodowościowych i niezadowolenie społeczne wynikające z klęski pierestrojki
 - 1989 tłumienie demonstracji: Gruzja,
 - 1990 tłumienie wewnętrznych konfliktów: Armenia/Azerbejdżan
- 1990 – w republikach pojawiły się nowe rządy, które domagały się niepodległości

rozpad ZSRR

- wzrost deficytu budżetowego ZSRR
- spory w Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego:
 - frakcje: konserwatystów (dwie grupy: Komuniści dla Rosji oraz Sojusz), liberałów (Komuniści dla Demokracji) oraz radykałów (Platforma Demokratyczna)
- 1990 deklaracja niepodległości Litwy, co skutkuje interwencją militarną Moskwy w Wilnie

rozpad ZSRR

- 1991 próby reform gospodarczych, nowy układ mający na celu osiągnięcie stabilnych relacji między rządem federalnym a rządami części republik
- 19 sierpnia 1991 pucz Giennadija Janajewa: próba zahamowania rozpadu systemu komunistycznego
 - Komitet Stanu Wyjątkowego objął kontrolą radio i telewizję, zakazał wydawania większości gazet i organizowania demonstracji, ogłosił godzinę policyjną i wysłał czołgi do Moskwy
 - internowanie Gorbaczowa
 - działania prezydenta Rosji Borysa Jelcyna przeciwko puczowi, brak poparcia Rosjan, presja zagraniczną skutkującą upadkiem puczu 22 sierpnia

rozpad ZSRR

- w trakcie puczu Litwa, Łotwa i Estonia ogłosiły niepodległość
- 24 sierpnia 1991 roku Gorbaczow ogłosił rezygnację z pełnienia funkcji sekretarza generalnego KPZR
- pod presją Jelcyna i opinii publicznej prezydent ZSRR został zmuszony do przeprowadzenia zdecydowanych zmian w rządzie

rozpad ZSRR – nowe państwa

Republika związkowa ZSRR	Niepodległość – ogłoszenie deklaracji	Uznanie niepodległości przez ZSRR/Rosję	Przystąpienie do WNP (lub do UE)
Armenia	23 września 1991	26 grudnia 1991	21 grudnia 1991
Azerbejdżan	18 października 1991	26 grudnia 1991	21 grudnia 1991
Białoruś	15 sierpnia 1991	26 grudnia 1991	21 grudnia 1991
Estonia	20 sierpnia 1991	6 września 1991	UE – 1 maja 2004
Gruzja	9 kwietnia 1991	26 grudnia 1991	9 grudnia 1993 (wyszła w 2008)
Kazachstan	16 grudnia 1991	26 grudnia 1991	21 grudnia 1991
Kirgistan	31 sierpnia 1991	26 grudnia 1991	21 grudnia 1991
Litwa	11 marca 1990	6 września 1991	UE – 1 maja 2004
Łotwa	21 sierpnia 1991	6 września 1991	UE – 1 maja 2004
Mołdawia	27 sierpnia 1991	26 grudnia 1991	21 grudnia 1991
Rosja	prawny kontynuator ZSRR	26 grudnia 1991	21 grudnia 1991
Tadżykistan	9 września 1991	26 grudnia 1991	21 grudnia 1991
Turkmenistan	27 października 1991	26 grudnia 1991	21 grudnia 1991
Ukraina	24 sierpnia 1991	26 grudnia 1991	21 grudnia 1991 (wyszła w 2018)
Uzbekistan	31 sierpnia 1991	26 grudnia 1991	21 grudnia 1991

rozpad ZSRR – układ białowieski

- 8 grudnia 1991 **Borys Jelcyn** (reprezentujący Rosję), **Łeonid Krawczuk** (reprezentujący Ukrainę) oraz **Stanisław Szuszkiewicz** (reprezentujący Białoruś) podpisali w Wiskulach układ białowieski, który umożliwił likwidację ZSRR oraz powołanie na jego miejscu Wspólnoty Niepodległych Państw
- 21 grudnia 1991 akt podpisali przedstawiciele kolejnych 7 republik radzieckich, co skutkowało formalnym powstaniem Wspólnoty Niepodległych Państw
- 22 stycznia 1993 roku na szczycie w Mińsku przyjęto Statut Wspólnoty Niepodległych Państw
 - Turkmenistan i Ukraina nie podpisały Statutu, czyli państwa te nie stały się formalnie państwami członkowskimi WNP, lecz miały tylko status państw założycielskich i państw uczestniczących w organizacji
- 22 października 1993 roku akces do WNP zgłosiła Gruzja, po tym, jak obalony został rząd **Zwiada Gamsachurdii**, a prezydentem Gruzji został **Eduard Szewardnadze**

podpisanie Układu Białowieskiego

rozpad ZSRR

- 25 grudnia 1991
 - Michaił Gorbaczow podał się do dymisji.
 - o godzinie 19:32 po raz ostatni na Kremlu opuszczono flagę ZSRR, zastępując ją flagą Rosji
- 26 grudnia 1991 formalne rozwiązanie ZSRR

powstanie i podział Czechosłowacji

- Czechosłowacja powstała w wyniku realizacji koncepcji *czechosłowakizmu*, dla Słowaków stanowiącego obronę przed postępującą *madziaryzacją*.
- 28 października 1918 proklamowanie Czechosłowacji.
 - W założeniu miał zaistnieć jeden naród czechosłowacki.
- 29 września 1938 Adolf Hitler zajął Kraj Sudetów, a w następnych miesiącach Polska zajęła Zaolzie, a Węgry (w wyniku tzw. arbitrażu wiedeńskiego) południową Słowację i Ruś Zakarpacką.
- 1 października 1939 w wyniku przekształcenia konstytucyjnego Pierwsza Republika Czechosłowacka stała się Drugą Republiką – państwem federacyjnym złożonym z Czech, Słowacji i Ukrainy Karpackiej.
- 15 marca 1939 III Rzesza przekształciła Bohemię i Morawy w Protektorat Czech i Moraw, na terenie Słowacji niepodległość prohitlerowska Republika Słowacka, a na Zakarpaciu powstała efemeryczna Karpato-Ukraina.

Podział Czechosłowacji w latach 1938–39

terytorium

I Republiki Słowackiej

tereny Czechosłowacji

włączone do:

Niemiec

Węgier

Polski

<https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/historia/1787826,1,wstydlive-narodziny-slowacji.read>

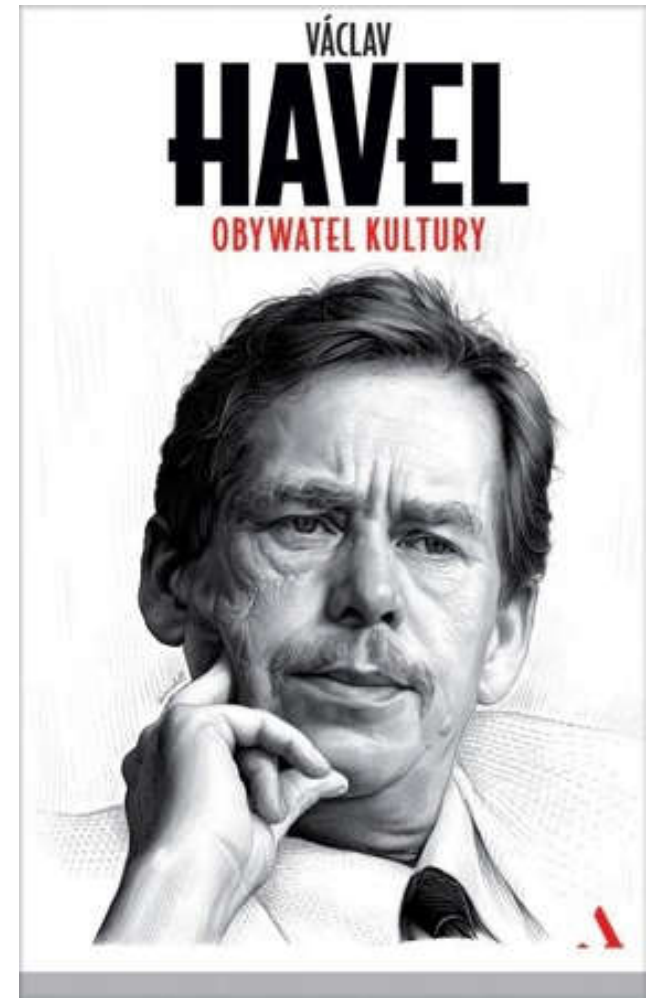

nowe powstanie i podział Czechosłowacji

- w 1945 powrócono do formy jednego czesko-słowackiego państwa poprzez powołanie Trzeciej Republiki Czechosłowackiej
- 1960 nowa konstytucja oficjalnie przekształciła Republikę Czechosłowacką w państwo socjalistyczne: CzechoSłowacka Republika Socjalistyczna
- 1968 reforma okresu praskiej wiosny czyli wprowadzenie reformy administracyjnej, która podzieliła państwo na dwie republiki – Czeską Republikę Socjalistyczną oraz Słowacką Republikę Socjalistyczną

podział Czechosłowacji

- 1989 – czechosłowacka Jesień Narodów czyli aksamitna rewolucja doprowadza w grudniu do rezygnacji Komunistycznej Partii Czechosłowacji z jedynowładztwa partii w Czechosłowacji i przewodniej roli partii
- 29 grudnia 1989 – prezydentem opozycjonista Václav Havel

podział Czechosłowacji

- kwiecień 1990 – przeprowadzenie federalizacji
- 20 kwietnia 1990 – zmiana nazwy państwa na Czeską i Słowacką Republikę Federacyjną
- 20 lipca 1992 – Słowacja ogłasza deklarację niepodległości
- 25 lipca 1992 – Zgromadzenie Federalne zgadza się na rozpad Czechosłowacji
- 1 stycznia 1993 – powstają Czechy i Słowacja

powstanie i rozpad Jugosławii

słowo **Jugosławia** (*jug* w językach południowosłowiańskich oznacza „południe”)

- do 1918 jako koncepcja polityczna
- 1918 Królestwo Serbów, Chorwatów i Słoweńców
- od 1929 oficjalna nazwa państwa jako Królestwo Jugosławii
- od 1945 Socjalistyczna Federacyjna Republika Jugosławii
- od 1992 do 2003 określenie dla Federalnej Republiki Jugosławii będącej federacją Serbii i Czarnogóry
- w latach 2003–2006 określenie dla Serbii i Czarnogóry jako konfederacji

Jugosławia po II w. św.

- Jugosławia była jedynym krajem Europy Środkowej i Wschodniej, gdzie system socjalistyczny wprowadzono bez bezpośredniej pomocy ZSRR (poza Albanią)
- socjalistyczny przywódca jugosłowiański, były przywódca partyzantów antyhitlerowskich, Josip Broz Tito prowadził samodzielną politykę i wbrew Stalinowi przyjął pomoc z planu Marshalla
- 1980 po śmierci Tity stanowisko przewodniczącego Prezydium Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii (głowy państwa) powierzano każdego roku przedstawicielowi innej republiki
- w latach 80. pogorszyła się sytuacja gospodarcza i odżyły tłumione przez dyktatorską władzę Tity antagonizmy narodowościowe

rozpad Jugosławii

- 1981 brutalne stłumienie zamieszek ulicznych w Kosowie
- ograniczenie autonomii Kosowa
- poł. lat 80. pogłębienie kryzysu gospodarczego
- 1989 zniesienie autonomii Kosowa
- 1989 wybór na przewodniczącego Związku Komunistów Serbii nacjonalisty Miloševića
- 1990 zniesienie autonomii Wojwodiny
- coraz silniejsze wystąpienia nacjonalistyczne przeciw komunistom i odrzucanie idei federacyjności

rozpad Jugosławii

- 1990/1991 ogłoszenie niepodległości przez Słowenię, Chorwację i Macedonię
- 1992 ogłoszenie niepodległości przez Bośnię i Hercegowinę
- 1992 w składzie dawnej Jugosławii tylko Serbia i Czarnogóra, które tworzą Federalną Republikę Jugosławii
- armia federalna wspiera mniejszości Serbów w Słowenii, w Chorwacji oraz Bośni i Hercegowinie
- wybucha wojna domowa w Jugosławii (1992-1995)
- Rada Bezpieczeństwa ONZ nakłada sankcje na Serbię
- 11 lip 1995 – 22 lip 1995 masakra w Srebrenicy na Muzułmanach dokonana przez Serbów przy biernej postawie wojsk ONZ
- 30 sierpnia 1995 NATO bombarduje pozycje serbskie
- 14 grudnia 1995 Milošević dla zmuszony ogólną sytuacją gospodarczo-militarną podpisuje pokój w Dayton

rozpad Jugosławii

- 1996 albańska ludność Kosowa domaga się przywrócenia i poszerzenia autonomii
- 1999 Serbia odmawia wycofania wojsk z Kosowa
- NATO bombarduje Serbię, skutkiem czego Milošević wycofuje siły z Kosowa
- po 2000 Federacja Jugosłowiańska rozluźnia związek w związku z oczekiwaniami Czarnogóry (powstaje państwo Serbia i Czarnogóra)
- 2006 Czarnogóra deklaruje niepodległość; Jugosławia przestaje istnieć

1989

	Jugosławia (1943–1992)	
	Chorwacja (1991–dziś)	
	Bośnia-Hercegowina (1992–1994)	
	UNTAES (1996–1998)	
	Serbia i Czarnogóra (1992–2006)	
	Republika Serbska (1992–dziś)	
	Serbska Krajina (1991–1995/96)	
	Republika Bośni i Hercegowiny (1992–1998)	
	Bośnia and Hercegowina (1998–dziś)	
	Zachodnia Bośnia (1993–1995)	
	Serbia (2006–dziś)	
	Kosowo (2008–dziś)	
	Czarnogóra (2006–dziś)	
	Macedonia (1991–dziś)	
	Słowenia (1991–dziś)	

PAŃSTWA POWSTAŁE PO ROZPADZIE JUGOSŁAWII

